

Поводом смрти друга Цемала Биједића, председника Савезног извршног већа, на Правном факултету у Београду, одржана је комеморација на којој су говорили академици проф. др Јован Ђорђевић и проф. др Мехмед Беговић.

ЛИЧНОСТ ЦЕМАЛА БИЈЕДИЋА

I

Правни факултет у Београду, правна наука и право имали су посебан утицај и значај за биографију Биједића и за оно што ће млади правник Биједић постићи и учинити у току последњих 40 година свог активног живота и рада.

Долазећи у Београд из свог родног Мостара, у коме се напајао на извору једне борбене, напредне и ослободилачке традиције, у Београд и на Правни факултет, млади Биједић се нашао у периоду дубоке кризе старог капиталистичког и монархистичког уређења, заоштравања класне борбе, и све значајније улоге студента Београдског универзитета, а, пре свега, Правног факултета у погледу критике режима и његове капитулантске и профашистичке политике и постављања смелих демократских ревандикација заснованих на марксистичкој визији развитка друштва и на социјалистичком пројекту.

Жив и немиран дух, жељан да мења ред ствари да би наступило боље, поштеније и правичније доба за народе и људе, Биједић се истиче у омладинском и студентском покрету и врло брзо постаје активан члан Комунистичке партије која је на универзитету и ван њега весник тог новог доба и снага која окупља све оне који су спремни да раде и да се боре за њихово наступање.

На Правном факултету у Београду, тада једној од најнапреднијих и најборбенијих академских школских институција, млади Биједић долази у контакт са једном од најзначајнијих творевина цивилизације и са науком која је у знатним својим деловима одбијала да буде слушкиња политике и режима и која је радознали дух Биједића приближавала друштвеним збивањима, слабостима и негативизмима постојећег друштва и путевима да се ови негативизми превазиђу.

Активан је у студентској средини и редовима младих комуниста и одговоран према себи и другима, према својој партији и њеној идеологи-

ји. Ова активност и одговорност су допринели да се изгради и доцније потврди и развије статура и лик човека коме ништа што је људско није туђе, ништа што је партијско и народно није терет.

За формирање овакве личности посебан значај има босанско-херцеговачка средина у којој је одрастао и живео и доцније радио друг Биједић. Сложеност те средине у етничком смислу, борба за решавање класног и националног питања у оквиру заједништва, као и извесне културне традиције појединих њених утицајних породица, којима је и сам припадао, нису без значаја за развијање извесних особина Биједића као јавног радника и политичара, кад је захваљујући томе, и својим општепоказаним способностима преузео извесне водеће политичке функције у социјалистичкој Југославији.

II

За Биједића је право било неодвојиво од правде и правичности. Он је у више махова потврђивао сагласност са теоријским ставовима по којима нема права без правичности или правичности без права. Лично више заинтересован за стицање културних, него материјалних добара, он је у социјализму налазио не само поредак који негира неједнакости и неправде већ и ствара услове да се ове вредности класног и заосталог друштва не обнове. Кад је видео да се оне доцкан почињу да обнављају и шире, био је искрено незадовољан, али не и разочаран, толико је било јако његово уверење да људи могу бити бољи и да су спремни стварати демократске институције и праведне односе међу собом и у друштву, ако су услови за то осигурани.

Интерес за изградњу права и закона довели су Биједића да активно учествује у изградњи појединих наших институција, као што су локална самоуправа и републичка скупштина, чији је био дугогодишњи председник, као и да учествује у припреми низа савезних закона, а посебно Устава СФРЈ који је и донет 1963. године. У извршавању тог задатка, наша сарадња је била блиска, свакодневна, стварно кооперативна, лојална и пријатељска. У таквим односима могао сам посматрати и оцењивати личност Биједића и ценити га као човека.

Биједић је био антидогматски расположен, иако је био уверен и непоколебљив борац за принципе које је прихватио и за остваривање идеала у које је веровао. Он није наметао своја мишљења нити је каналисао расправу да би се потврдио његов став. Он није волео ни гајио полтроне, који се тако често и плодно роје око власти и утицајних људи. Он је тражио решење у јавној дискусији на основу знања и уверења, схватајући и значај алтернатива, конфронтације мишљења и друштвене критике. Као такав, он је имао разумевање и за оне са којима се није слагао и који су јавно афирмисали и друкчије схватања, под условом да нису злонамерна и непријатељска.

Толерантан у мишљењу и у односима према људима, он је био пример вештог и успешног председавајућег састанцима и дебатама. Ху-

ман, он није прихватио да се лично вређа, друштвенео обезвређује или морално прља појединац који је остао доследан и у мишљењу са којима се он лично није могао сложити. Све ове особине којих се Биједић није одрицао ни у критичним ситуацијама, произлазе из његове култивисане и племените личности и човека који је васпитан у револуционарним круговима и у саставу Комунистичке партије, на основу њене идеологије да је сваки борац драгоцен и да човек који vara може да поправи, а који греша није за апсолутно негирање и осуду у свим ситуацијама и у свако доба.

Ова револуционарна комунистичка етика којом се он инспирисао у току рата на значајним војним и политичким дужностима, и после рата на још значајнијим политичким и државним функцијама, јесте основ особина без којих не може да се развија једно социјалистичко, демократско и самоуправно друштво и постижу корази напред у чувању и стварању цивилизације и културе. То су, на првом месту, радна дисциплина и радни елан и лична и друштвено-политичка одговорност.

Биједић није био од оних руководилаца који „раде“ преко других. Он је умео да окупи радни колектив око себе, да му унесе своје одушевљење за циљеве којима тај рад служи и да их покреће да у раду налазе остваривање и своје личности и своје одговорности према заједници, социјализму и другим. По природи и према партијској дисциплини, радан и марљив, Биједић је улазио лично у проблеме и носио њихово решавање, радећи на њима, дефинишући их и испитујући путеве за њихово најбоље решење, на основу истраживања и личних напора. Он је показивао да је најбољи начин за једног руководиоца човека да покреће рад других кад и сам највише ради. Рад се може инспирисати, али се то најбоље може постићи личном способношћу и личним радом. Томе је још доприносио један његов природни дар: да се човеку обраћа као човеку, да отворено и без увијања излаже своје мисли, да комуницира са средином и да стиче пријатеље и другове кад год за то има услова на другој страни.

Све ове квалитете Биједић је показао и доказао на својој, на жалост, последњој јавној и одговорној функцији: функцији председника владе, која није само политичка и угледна јавна функција већ је и један акциони, аниматорски и инспираторски посао и задатак.

Преузимајући ову функцију у периоду прекретнице између релативно мирног и скоро бирократског управљања и периода радикалне реконструкције целокупног нашег политичког и правног система, на основама новог Устава и одлука партијског конгреса; у складу са једним концептом друштва које уређење свог живота и своје судбине поверва радничкој класи и човеку и које федеративну заједницу обезбеђује изворним и утицајним учешћем република и покрајина. Ова прекретница није се остваривала на својим сопственим основама, односно у једном обезбеђеном простору, већ у друштву које је свој економски развитак и своју борбу за независност, за сопствени и слободни лик, обезбеђивало у процесу притисака и старих и нових противуречности, између заосталости и захтева развитака, између величанствених циљева и још увек скромних

средстава; поред акумулације низа проблема и тешкоћа, које нам враћа и наш сопствени недовршени економски и друштвено-политички систем и свет који је ушао у дубоке, нарочито монетарно-економске и енергетске кризе. При томе је тај свет, и поред тежње свих народа за миром и стабилношћу, стално у грчу неизвесности у борби „великих” за експанзију и искоришћавање другог. То се све враћа сваком а посебно нашем народу, постављајући проблеме чувања и обезбеђења независности, слободе развика и борбе за своје место у светској заједници која мора бити боља да би била заједница слободних народа и људи. На основу тога, створена је титовска политика несврставања, општенародне одбране и друштвене самозаштите и уопште заштите економских и националних права; једном речју, суверенитета сваког народа у свету.

Функција председника органа, на чијем је челу био у овом периоду, тражила је од Биједића низ нових дужности, искустава и активности. Све је то претпостављало неуморан рад, активност и на унутрашњем и на спољњем плану, ангажовање у постепеном разрешавању унутрашње политике и спољнополитичких проблема, који подразумевају и економске, културне и војне, јер су сви они у крајњој линији, по суштини и значају, политички.

Ова функција је тражила од Биједића не само стално нова знања, активности и ангажовања већ и нови стил политичког руковођења и понашања. Стил који се не заснива на дефанзиви и повлачењу, на бирократској мисли и пракси, већ стил који тражи еластичност, узајамно разумевање и поштовање, споразумевање и преговарање. У инаугурисању и примени овог стила, Биједић је изградио своју личност државника, преговарача који је стицао поверење и поштовање својих партнера и кад нису били увек задовољни решењима и договорима који су постигнути. У томе, чини ми се, и лежи један од разлога што је његов одлазак из наших редова изазвао неподељено жаљење, али и зебњу.

Биједић је био у свим ситуацијама и на свим местима свог рада и ангажовања одговоран човек. Та одговорност је она права, одговорност према себи и за себе; одговорност према одговорној функцији која му је поверена; одговорност према друштву и према партији који су му дали шансе да изрази своју активну и енергичну личност.

III

Конзервативни немачки социолог Макс Вебер је тврдио да постоји разлика између етике убеђења и етике одговорности, сматрајући да револуционари, марксисти и борци за социјализам имају само прву одговорност, док би добро умивени и обучени пруски бирократи и милитаристи поседовали етику одговорности као виши облик етике и израз несумњиве одговорности. Овај дуализам у схватању етике је последица кантизма у филозофском смислу и несхватање или реакционарно потцењивање социјалистичког поретка и његових истакнутих људи.

Несумњиво је, да је етика убеђења основа револуционарне етике и нема револуције без такве етике. Али, и наставак револуције, у виду успостављања и развитка социјалистичког, а посебно самоуправног друштва, тражи, претпоставља и омогућује продужење и афирмисање револуционарне етике, етике убеђења. У том друштву, нарочито уколико са влађује механичке и бирократске односе и понашања, нема ни етике ни одговорности без етике убеђења и етике одговорности.

Произашао из револуције и нападајући на њеној етици као и на етици Комунистичке партије, која је створена и развијана усред радничке класе и других борбених друштвених група, Биједић је до краја свог живота показивао нужност и пример јединства етике и убеђења, односно етике комунисте и етике одговорности, односно етике поверене јавне функције и радне обавезе.

Његова личност и његов рад уједно служе за опомену да је револуционарна социјалистичка етика у данашњем друштву потребнија више него икад и да је револуција која траје она која се остварује, а да то трајање омогућује континуитет и инспиративни утицај револуционарне етике и културе.

Отишао је један прави и одговоран човек. Ми као правници данас смо сиромашнији, јер је као човек схватио важност права и разумевао га. Дубоко жалећи овај одлазак ми смо дужни према Биједићу и према себи, према социјалистичком праву да такве људе подижемо, подржавамо, поштујемо и ценимо и док су живи, док раде и стварају са нама.

др Јован Борђевић